

บทที่ 3

อุปกรณ์ และวิธีการ

3.1 สารตัวอย่าง การเตรียมสารตัวอย่าง และสารมาตรฐาน

3.1.1 สารตัวอย่าง

ตัวอย่างข้าวที่ใช้ในการวิเคราะห์ที่ได้รับความอนุเคราะห์จากกองการข้าว กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ประกอบด้วย ข้าวเปลือก ข้าวกล้อง และข้าวขาวของพันธุ์ข้าวขาว 2 พันธุ์ คือข้าวคอกมะลิ 105 (KDML 105) และ กข 7 (RD 7) จากแปลงทดลองพันธุ์ข้าว บางเขน กรุงเทพฯ กับข้าวเปลือก ข้าวกล้อง และข้าวขาว ของพันธุ์ข้าวขาวที่ไร่น้ำชาหนึ่งอีก 1 พันธุ์ จากโรงสี

ครั้งแรกคัดเลือกข้าวเปลือกปริมาณ 1 กิโลกรัม จากแปลงทดลอง โดยหลักการสุ่มตัวอย่าง แล้วนำมาแกะเทาะเปลือกด้วยเครื่องแกะเทาะเมล็ด (MC gill sheller) ทำซ้ำ 3-4 ครั้ง เพื่อแกะเทาะเปลือกออกให้หมด แบ่งข้าวนั้นออกเป็นสองส่วน ส่วนแรกคือข้าวกล้อง นำมาเก็บเข้าถุงพลาสติก เพื่อใช้วิเคราะห์ต่อไป ส่วนที่สองนำมาชักขาว เพื่อให้เป็นข้าวขาวด้วยเครื่องชัก แล้วเก็บไว้ในถุงพลาสติก เพื่อใช้วิเคราะห์ เช่นเดียวกัน

ครั้งที่สองคัดเลือกข้าวเปลือกปริมาณ 1 กิโลกรัม เช่นเดียวกับครั้งแรก นำข้าวเปลือกนั้นมาผ่านขบวนการทำข้าวหนึ่ง แล้วจึงนำมาทำการแกะเทาะเปลือก และชักขาวเช่นเดียวกับครั้งแรก

3.1.2 การเตรียมสารตัวอย่าง

การเตรียมข้าวหนึ่ง (parboiled rice) (1, 10) แบ่งขั้นตอนการทำได้ดังนี้คือ

1) ทำความสะอาดข้าวเปลือก (washing) โดยการนำเอาข้าวเปลือกของพันธุ์ข้าวที่จะใช้วิเคราะห์หาปริมาณไนโตรเจน ที่แบ่งไว้แล้ว มาล้างด้วยน้ำสะอาด เพื่อคัดเอา

ข้าวที่มีเมล็ดลีบออก

2) แช่ข้าวเปลือก (steeping) หลังจากนั้นจึงนำข้าวเปลือกนั้นไปแช่น้ำ ระยะเวลาในการแช่ขึ้นอยู่กับชนิด และคุณภาพของข้าวเปลือก และอุณหภูมิของน้ำที่แช่ ถ้าแช่ในน้ำเย็นใช้เวลาประมาณ 1-3 วัน แต่ถ้าแช่ในน้ำร้อนจะใช้เวลาเพียง 3-4 ชั่วโมง เพื่อให้เมล็ดข้าวมีความชื้นร้อยละ 35 ในการทดลองนี้ใช้วิธีแช่ข้าวเปลือกในน้ำร้อนในเครื่องอ่างน้ำ water bath ซึ่งมีอุณหภูมิ 70 องศาเซลเซียส และใช้เวลาในการแช่ 4 ชั่วโมง จะสังเกตว่าข้าวเปลือกที่แช่ถึงจุดอิ่มตัวความชื้น ก็โดยการสังเกตที่เปลือก พอเปลือกเริ่มแตกก็ใช้ได้

3) ต้มหรือนึ่งข้าวเปลือก (boiling or heating) ต้มข้าวเปลือกที่แช่น้ำจนถึงจุดอิ่มตัวความชื้น แล้วนึ่งในน้ำเดือดเป็นเวลานาน 30-35 นาที ถ้าใช้หม้อต้มภายใต้ ความกดดัน 15 ปอนด์ ต่อตารางนิ้ว จะใช้เวลาเพียง 10-20 นาที ในการทดลองนี้ใช้หนึ่งใน หม้อความดัน (auto cave) ที่ความดัน 10 ปอนด์ ต่อตารางนิ้วเป็นเวลานาน 10 นาที

4) ทำให้ข้าวแห้ง (drying) นำข้าวเปลือกที่นึ่งแล้วมาตากแห้ง โดยใช้แสง แดดหรือใช้เครื่องอบแห้ง เพื่อลดปริมาณความชื้นในเมล็ดให้เหลือประมาณร้อยละ 13-14 ในการทดลองนี้ใช้วิธีเข้าเครื่องอบแห้ง โดยอบข้ามคืนไว้ที่อุณหภูมิ 40 องศาเซลเซียส แล้ว อบที่ 60 องศาเซลเซียสอีก 3 ชั่วโมง เมื่อทดสอบหาความชื้นสัมพัทธ์ในเมล็ดข้าวเปลือกที่ ผ่านการอบแห้งแล้วโคความชื้นสัมพัทธ์เป็นร้อยละ 10.15 สำหรับข้าว กข 7 และ 9.75 สำหรับข้าวขาวดอกมะลิ (ใช้เครื่องวัดความชื้นสัมพัทธ์ของกองการข้าว บางเขน)

5) การชัคสีข้าว (milling) วิธีการเป็นแบบเกี่ยวกับการชัคสีข้าว- เปลือกธรรมดา แต่จะโคข้าวขาว (ข้าวสาร) เติมเมล็ดมากขึ้นเพราะข้าวที่ผ่านการต้มจะ เกิดการเปลี่ยนแปลงของเมล็ดแป้งกลายเป็นเจล (gel) ช่วยให้รอยร้าวที่แตกหัก เชื่อม ครอบคลุมเนื้อเดียวกัน เมื่อนำไปตากแห้งเมล็ดข้าวจะใสและแข็งแน่น ร้อนจากเปลือก ทำให้การ กะเทาะเปลือกง่าย คุณภาพของการชัคสีดีขึ้น

หลังจากนั้นก็นำตัวอย่างข้าวกล้อง และข้าวขาวของข้าวเจ้าแต่ละพันธุ์ ซึ่งแยกออก เป็น สองลักษณะคือ

ก) ลักษณะที่ไม่ได้ผ่านการนึ่ง

ข) ลักษณะที่ผ่านการนึ่งแล้ว

มาบคิให้ละเอียดด้วยเครื่องบดที่ทำด้วยเหล็กโรสนิม และผ่านการทำความสะอาดแล้ว และเพื่อให้ได้ความละเอียดเท่า ๆ กัน จึงนำมากบดด้วยครกที่ตองโซ่มือช่วยบดอีกทีหนึ่ง และกรองข้าวตัวอย่างที่ผ่านการบดมาอย่างค้แล้วด้วยฉากกรองขนาด 110 mesh เก็บข้าวตัวอย่างที่บดละเอียด และผ่านการกรองอย่างค้แล้วในภาชนะขวดพลาสติกที่ปิดสนิท เพื่อเก็บไว้ใช้ในการวิเคราะห์ต่อไป

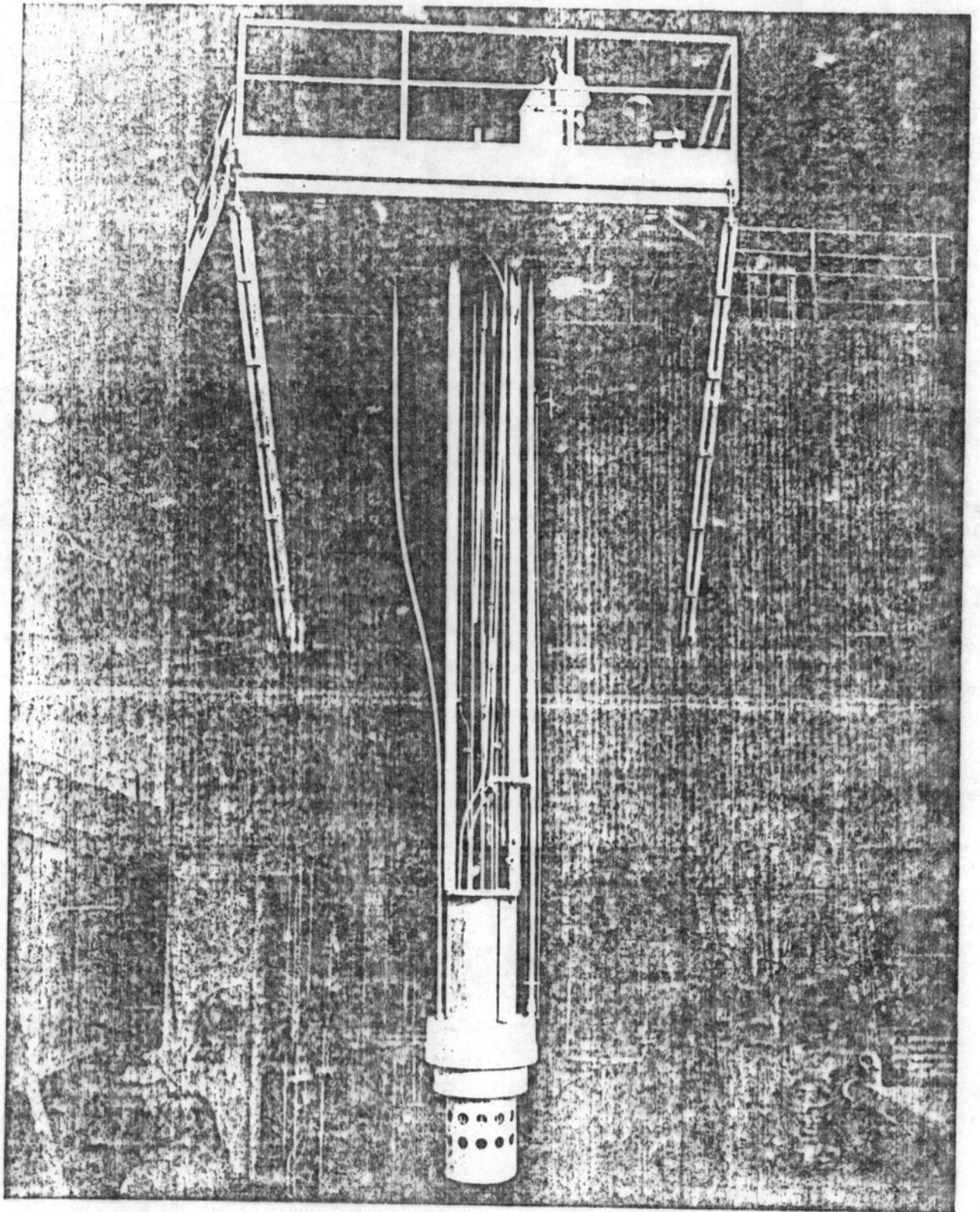
3.1.3 สารมาตรฐาน

เนื่องจากข้าวประกอบด้วยสารประกอบอินทรีย์เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งก็มีธาตุหลักซึ่งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญคือ คาร์บอน, ไฮโดรเจน, ออกซิเจน และไนโตรเจน (C, H, O, N) และในการทดลองนี้เป็นการทดลองโดยวิธีไม่ทำลายสารตัวอย่าง ด้วยขบวนการทางเคมี ดังนั้นจึงได้เลือกใช้ เกลือไนเตรทของแอมโมเนียม ซึ่งมีสูตรทางเคมีว่า NH_4NO_3 เป็นสารมาตรฐาน (11, 12)

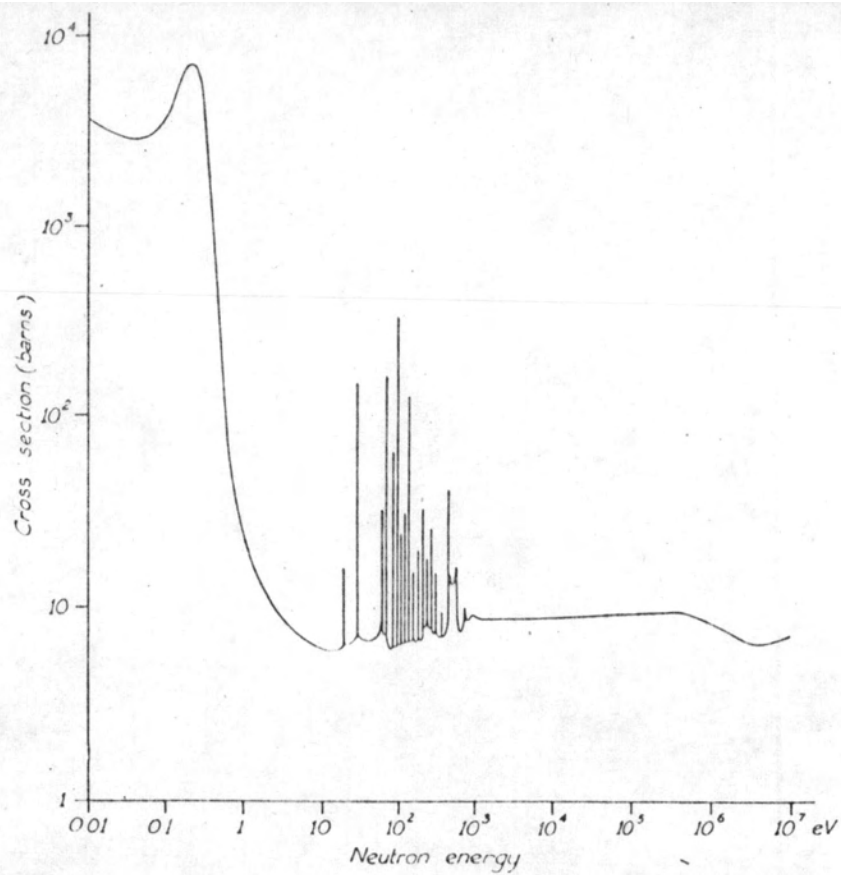
3.2 เครื่องปฏิกรณ์ปรมาณู และการอาบรังสีนิวตรอน

3.2.1 เครื่องปฏิกรณ์ปรมาณู ในการทดลองนี้ได้ใช้เครื่องปฏิกรณ์ปรมาณูเป็นตัวค้นกำเนิดรังสีนิวตรอน โดยใช้เครื่องปฏิกรณ์ปรมาณูวิจัย 1 ปรับปรุงครั้งที่ 1 (ปปรว 1/1) สำนักงานพลังงานปรมาณูเพื่อสันติ เครื่องปฏิกรณ์ปรมาณูแบบนี้เป็นแบบ ทริกา มาร์ค III (TRIGA MARK III) ซึ่งเป็นแบบที่มีใช้กันอย่างกว้างขวางทั่วโลกในปัจจุบัน เพราะเหมาะแก่การฝึกหัดการวิเคราะห์ วิจัย และผลิตไอโซโทป สร้างโดยบริษัท เจนเนอรัล อะตอมมิก (General Atomic Company) แห่งสหรัฐอเมริกา (13) เป็นเครื่องปฏิกรณ์ที่สามารถทำงานแบบคงที่ (steady state) แบบเพิ่มกำลังเป็นรูปคลื่นสี่เหลี่ยมจตุรัส (square wave) และแบบเพิ่มกำลังสูงสุดในระยะเวลาสั้น ๆ (pulsing) ปกติทั่วไปเครื่องปฏิกรณ์เครื่องนี้จะเดินเครื่องที่กำลัง 1000 กิโลวัตต์ หรือ 1 เมกกวัตต์ (1 MW) ลักษณะส่วนประกอบของเครื่องปฏิกรณ์ปรมาณูแบบนี้แสดงดังรูปที่ 3.1 (13) ซึ่งประกอบไปด้วย reactor bridge, แกนของเครื่องปฏิกรณ์ฯ และที่ยึดเหนี่ยวแกน

รูปที่ 3.1 แลตงล่วนประกอบต่างๆ ของเครื่องปฏิกรณ์ปรมาณูวิจัย 1 ปรับปรุงครั้งที่ 1

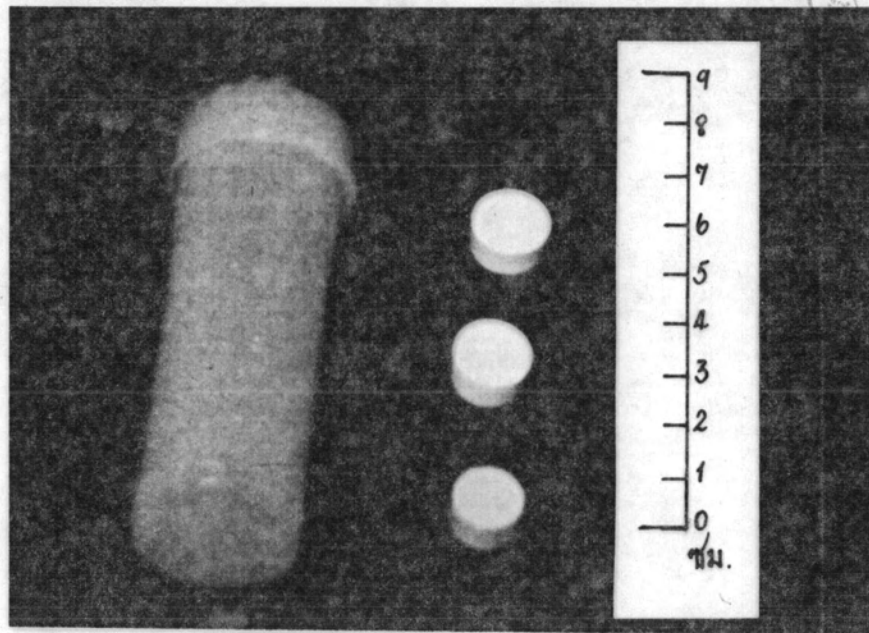

รูปที่ 3.2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง ภาคตัดขวางของแคดเมียมกับพลังงาน

ของนิวตรอน

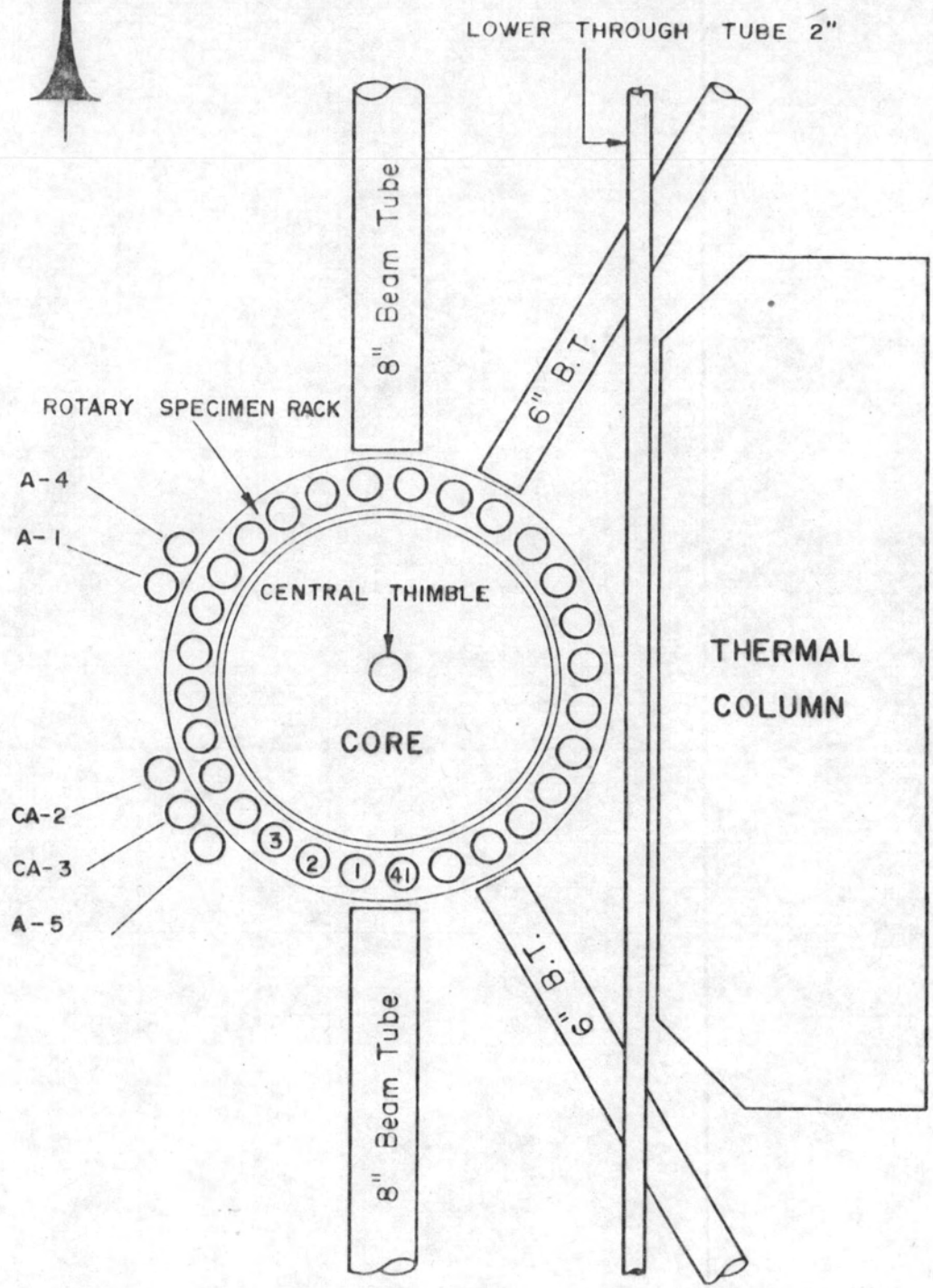
3.2.2 การอำนวยการนิวตรอน นิวตรอนในเครื่องปฏิกรณ์ปรมาณูมีหลายชนิด แยกตามพลังงานคือ เทอร์มัลนิวตรอน, อีพิเทอร์มัลนิวตรอน, นิวตรอนช้า และนิวตรอนเร็ว ทั้งนี้ได้กล่าวมาแล้ว สัดส่วนของจำนวนนิวตรอนเร็วต่อนิวตรอนช้าในเครื่องปฏิกรณ์ปรมาณู ขึ้นกับชนิดของเชื้อเพลิง ภาชนะนิวตรอน และการจัดวางตำแหน่งของระบบ ปกตินิวตรอนช้าทำให้เกิดปฏิกิริยา (n, γ) ได้ดีกว่านิวตรอนชนิดอื่น ๆ แต่ในกรณีของไนโตรเจนการแตกกิ่งก้านจะก่อให้เกิดนิวตรอนเร็ว โดยใช้ปฏิกิริยา $^{14}\text{N}(n, 2n)^{13}\text{N}$ ดังนั้นเมื่อนำสารมาอำนวยการนิวตรอนเร็ว จึงต้องกันนิวตรอนช้าออกไปโดยการอำนวยการนิวตรอนในท่ออำนวยการที่หุ้มด้วยแคดเมียม (cadmium) เนื่องจากแคดเมียมทำปฏิกิริยากับนิวตรอนช้าได้ดี จึงทำปฏิกิริยาดูดกลืนนิวตรอนช้า และปล่อยให้นิวตรอนเร็วผ่านไปดังรูป 3.2 ได้แสดงความสัมพันธ์ระหว่างครอสเซกชัน (cross section) ของแคดเมียมกับพลังงานของนิวตรอน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแคดเมียมทำปฏิกิริยากับนิวตรอนช้าได้ดีกว่านิวตรอนเร็ว⁽¹⁾

ซึ่งสารมาตรฐานไนโตรเจนในการทดลองนี้คือ แอมโมเนียมไนเตรท (NH_4NO_3) ขี้วัว-
 อย่าง, เซลลูโลส (cellulose) ซึ่งใช้ทำเป็นแบลนด์ (blank) อย่างคร่าว ๆ ก่อน
 โดยให้น้ำหนักอย่างละประมาณ 1 กรัม คอไปนำสารมาตรฐาน, ตัวอย่างขี้วัวซึ่งบดละเอียด
 แล้วและเซลลูโลส ที่ซึ่งแล้วไปอีกเป็นเม็กลักษณะคล้ายเม็ดยา ด้วยเครื่องอัดเม็ดของ
 บริษัท Fred S. Carver จำกัด โดยใช้กระบอกรัดที่มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.5 นิ้ว และใช้
 แรงอัด 8000 ปอนด์ต่อตารางนิ้ว นำเม็กรัดแล้วทั้งสามบรรจุลงในชกโพลีเอธิลีน
 (polyethylene) ดังแสดงในรูปที่ 3.3 แล้วจึงนำเข้าอบรังสีนิวตรอน ที่ห้องอบรังสี-
 นิวตรอน ซึ่งมีรหัสว่า CA-2 และ CA-3 (เป็นห้องที่หุ้มแผ่นโลหะแคดเมียมไว้) ในเครื่อง
 ปฏิกรณ์ปรมาณูวิจัย 1 ปรับปรุงครั้งที่ 1 ของสำนักงานพลังงานปรมาณูเพื่อสันติ ดังแสดงท่า-
 แหนงของห้องในภาพปฏิกรณ์ปรมาณูดังรูปที่ 3.4

รูปที่ 3.3 แสดงลักษณะของสารมาตรฐาน, สารตัวอย่าง, แบลนด์ และภาชนะ
 ที่ใช้บรรจุสารเหล่านี้ เพื่อเข้าอบรังสีนิวตรอนที่ห้อง CA-2 และ/ หรือ
 CA-3 ของเครื่องปฏิกรณ์ปรมาณู 1/1

รูปที่ 3.4 แสดงแกนเครื่องปฏิกรณ์ปรมาณูวิจัย 1 ปรับปรุงครั้งที่ 1 พร้อมท่อ CA-2, CA-3 และท่อต่างๆ ที่ใช้ในการอบรังสีด้วยอย่าง เมื่อเดินเครื่องที่ตำแหน่งเทอร์มัลคอล์มน์

ในตำแหน่งซึ่งมีความเข้มข้นของนิวตรอนเร็วประมาณ 1.5×10^{11} นิวตรอนต่อตารางเซนติเมตรต่อวินาที ที่กำลัง 1 เมกกาวัตต์ (1 MW) เป็นเวลา 40 นาที แล้วปล่อยสารตัวอย่างที่เป็นข้าวหึ่ง (ซึ่งผ่านการอบรังสีนิวตรอน) ไว้ประมาณ 10 นาที เพื่อให้ไอโซโทปกัมมันตรังสีที่มีครึ่งชีวิตสั้น ๆ สลายตัวไปบ้าง ก่อนนำไปวิเคราะห์

3.3 วิธีดำเนินการวิเคราะห์

ในการทดลองนี้ได้ทำการทดลองหาปริมาณในโครเจนในตัวอย่างข้าว โดยกระทำเป็น 2 ลักษณะคือ

ก) ทำการวิเคราะห์ปริมาณในโครเจน ในข้าวขาวและข้าวกล้องของตัวอย่างข้าวที่ไม่ได้ผ่านขบวนการนึ่ง

ข) ทำการวิเคราะห์ปริมาณในโครเจนในข้าวขาว และข้าวกล้อง ของตัวอย่างข้าวเดียวกับ ก) แต่ได้ผ่านขบวนการนึ่ง

ได้แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.3.1 ศึกษาวิเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยการนำตัวอย่างข้าวสารมาตรฐาน (NH_4NO_3) และแบลงค์ มาอบรังสีนิวตรอนที่ท่อ CA-2 และ/หรือ CA-3 เป็นเวลานาน 40 นาที แล้วรีบนำมาเข้าเครื่องนับรังสีทันที โดยเสียเวลาคอย 2 นาที ใช้เวลาในการวัด 10 นาที นำข้อมูลและสเปกตรัมที่ได้ไปหายอคี่คี่ที่เกิดขึ้นว่ามีพลังงานเท่าใด โดยอ่านค่าพลังงานจากกราฟมาตรฐาน (calibration curve) ของเครื่องวัดรังสี ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างหมายเลขของ (channel number) กับพลังงานรังสีแกมมาที่เข้าสู่หัววัด

จากค่าพลังงานของยอคี่คี่ที่ทำได้ สามารถนำมาวิเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยพิจารณาเปรียบเทียบกับพลังงานของไอโซโทปกัมมันตรังสีต่าง ๆ จากเอกสาร (14, 15)

(Gamma-ray Spectrum Catalogue และ The Gamma-ray lines of radio-nuclides volume 1) ผลการวิเคราะห์แสดงไว้ในตารางที่ 4.1 และรูปที่ 4.1, 4.2,

4.3

3.3.2 ศึกษาคุณสมบัติทางนิวเคลียร์ของไนโตรเจน และธาตุอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยแสดงอยู่ในตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 คุณสมบัติทางนิวเคลียร์ของไอโซโทปกัมมันตรังสีของไนโตรเจน และสารที่รวมกัน (7)

ไอโซโทปชนิดเสถียร	ปฏิกิริยานิวเคลียร์ที่เกิด	ปริมาณของไอโซโทปเสถียรที่มีอยู่ในธรรมชาติ (%)	ครึ่งชีวิต (นาที)	พลังงานของรังสีแกมมาที่ปลดปล่อย (MeV)
^{14}N	$^{14}\text{N}(n, 2n)^{13}\text{N}$	99.63	9.96	0.511 (200 %)
^{39}K	$^{39}\text{K}(n, 2n)^{38}\text{K}$	93.09	7.71	0.511 (100 %)
^{31}P	$^{31}\text{P}(n, 2n)^{30}\text{P}$	100.00	2.50	0.511 (100 %)
^{63}Cu	$^{63}\text{Cu}(n, 2n)^{62}\text{Cu}$	69.10	9.80	0.511 (195 %)
^{81}Br	$^{81}\text{Br}(n, 2n)^{82}\text{Br}$	49.48	17.60	0.511 (5 %)

จากตารางที่ 3.1 จะเห็นว่าในการอาบรังสีนิวตรอนของไนโตรเจน เพื่อให้ เกิดปฏิกิริยานิวเคลียร์ชนิด นิวตรอน-2นิวตรอน ($n, 2n$) นั้น ไอโซโทปกัมมันตรังสีของ ไนโตรเจนที่เกิดขึ้นมีเพียง ไนโตรเจน-13 เท่านั้น และไนโตรเจน-13 ที่เกิดขึ้น เป็นโพสิ- ตรอนอีมิตเตอร์ (positron emitter) จะปลดปล่อยพลังงานออกมาในรูปของรังสีแกมมา พลังงาน 0.511 MeV ดังนั้นในการวิเคราะห์เชิงปริมาณของไนโตรเจนในสารตัวอย่าง เราจึงใช้การวิเคราะห์ด้วยฟลักซ์ของพลังงาน 0.511 MeV ของไนโตรเจน-13 แต่อย่างไร ก็ตามในการวิเคราะห์ปริมาณไนโตรเจนในสารตัวอย่างทางชีววิทยา (biological sample) ทั่ว ๆ ไป จะพบการรบกวนจากไอโซโทปกัมมันตรังสีของธาตุอื่น ๆ เสมอ ดังได้ รวบรวมแสดงไว้ในตารางที่ 3.1

3.3.3 การหาครึ่งชีวิตของไนโตรเจน-13 จากตารางที่ 3.1 จะเห็นว่ามี ไอโซโทปกัมมันตรังสีของธาตุต่าง ๆ ที่อาจมีในสารตัวอย่าง ให้รังสีแกมมามีค่าพลังงาน 0.511 MeV ออกมาเช่นเดียวกับไนโตรเจน-13 ดังนั้นเพื่อความแน่นอนในการวิเคราะห์ จึงต้องทำการหาครึ่งชีวิตของรังสีแกมมาพลังงาน 0.511 MeV โดยอาศัยการเขียนกราฟ จากความสัมพันธ์ระหว่างการนับในช่วงเวลาหนึ่ง ของพลังงานของรังสีแกมมาที่สนใจ กับ เวลาที่ทำการนับและหาครึ่งชีวิตได้จากค่าความชันของกราฟเส้นนั้น ดังแสดงไว้ในรูปที่ 4.4

3.3.4 การวิเคราะห์เชิงปริมาณ

การวิเคราะห์เชิงปริมาณเป็นการดำเนินการต่อเนื่องจากการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ เมื่อทราบว่าพืชที่ปรากฏในสเปกตรัมนั้น แสดงชนิดรังสีแกมมาของธาตุใด ๆ แล้ว และจาก การคิดหาครึ่งชีวิตของรังสีแกมมาพลังงาน 0.511 MeV ได้แน่นอนแล้วว่าเป็นของไนโตร- เจน-13 ก็ดำเนินการขั้นตอนตาม 3.1.3 ใช้เวลาในการนับรังสีของแมลงค้, ข้าวตัวอย่างและ สารมาตรฐาน NH_4NO_3 ช่วงเวลาละ 10 นาที เท่า ๆ กัน โดยเริ่มวัดรังสีแกมมาพลังงาน 0.511 MeV ของแมลงค้ก่อน แล้วจึงเป็นข้าวตัวอย่าง และสารมาตรฐานตามลำดับ

3.3.5 การนับปริมาณรังสี

ในการวัดรังสีที่เกิดขึ้นจากการกระตุ้นไอโซโทปที่เสถียร ด้วยนิวตรอน ต้องเลือก

ใช้หัววัดรังสีที่เหมาะสม โดยพิจารณาความเหมาะสมในด้านต่าง ๆ อันได้แก่ชนิดของรังสีที่จะวัด, ระดับพลังงานของรังสีนั้น ประสิทธิภาพของหัววัด (efficiency) ตลอดจนความสามารถในการแยกแยะระดับพลังงาน (energy resolution) เป็นต้น ในปัจจุบันมีหัววัดชนิดต่าง ๆ มากมาย เช่น หัววัดไกเกอร์ (Geiger-Muller counter) ซึ่งเป็นหัววัดแบบบรรจุด้วยก๊าซ, หัววัดแบบการเกิดประกายแสง (Scintillation detector) และหัววัดแบบสารกึ่งตัวนำ (Semiconductor detector) เป็นต้น แต่ในทางปฏิบัติสำหรับการวิเคราะห์แบบนิวตรอนแอกติเวชัน โดยไม่ทำลายสารตัวอย่างด้วยขบวนการทางเคมี นิยมใช้หัววัดแบบสารกึ่งตัวนำชนิด ลิเทียม คริฟต์ เยอร์มันเนียม

Lithium drifted Germanium, Ge (Li) มากกว่าหัววัดแบบการเกิดประกายแสง ทั้งนี้เพราะว่าหัววัดแบบสารกึ่งตัวนำ มีขีดความสามารถในการแยกแยะระดับพลังงาน (energy resolution) ได้ดีกว่ามาก

3.3.5.1 เครื่องมือนับปริมาณรังสี

เครื่องมือที่ใช้ตรวจสอบขนาดพลังงาน และนับปริมาณรังสีแกมมาของไนโคเจน-13 ประกอบด้วยส่วนสำคัญดังนี้คือ

1) Ge (Li) detector ของ Canberra

(1) Lithium drifted Germanium Diode มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 44 มิลลิเมตร สูง 39.5 มิลลิเมตร หรือมีปริมาตรของหัววัดขนาด 60 ซีซี

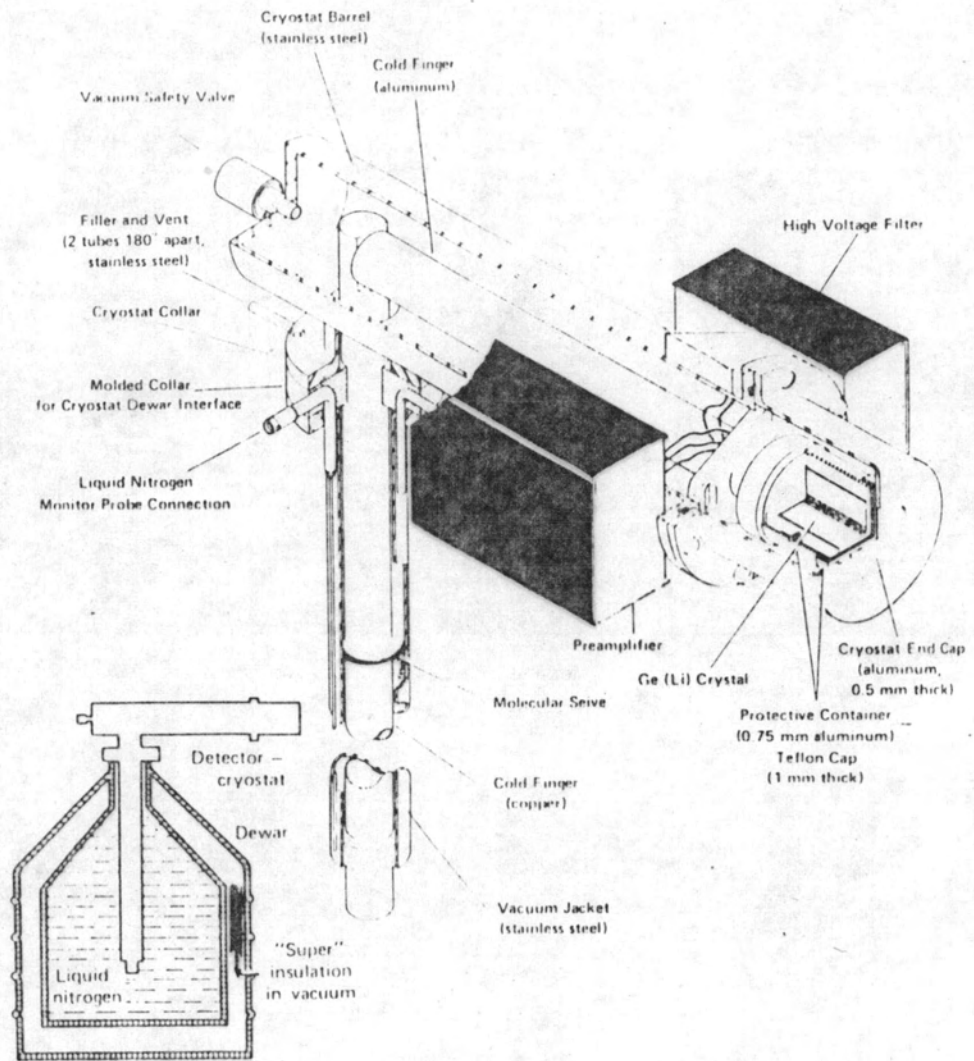
(2) Low noise cryogenic preamplifier

(3) Liquid nitrogen reservoir dewar ลักษณะโครงสร้างภายในทั้งหมดของหัววัดแบบนี้แสดงดังรูปที่ 3.5

2) High Voltage Power Supply ของ Ortec แบบ 459

3) Amplifier ของ Ortec แบบ 472

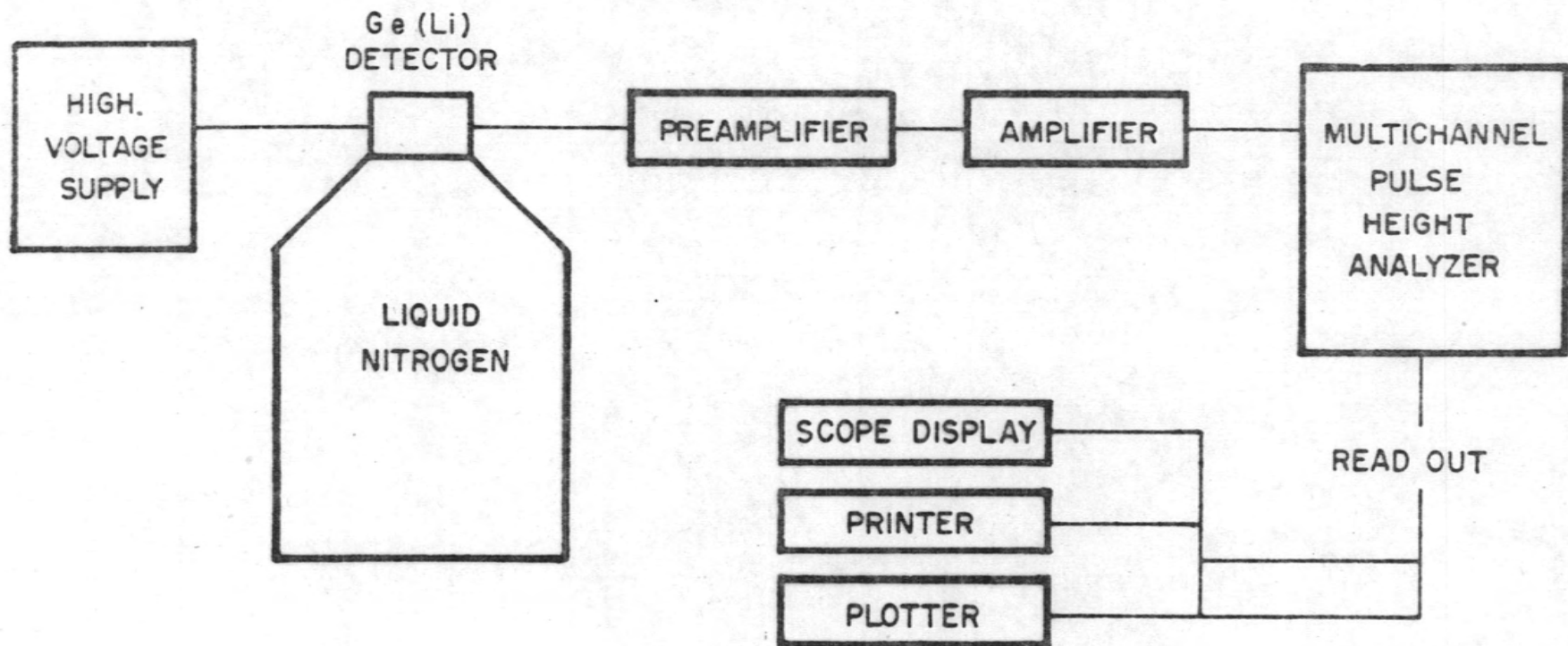
4) Multichannel Pulse height analyzer (MCA) ของ Ortec

รูปที่ 3.5 แสดงลักษณะโครงสร้างภายในของหัววัดแบบสารกึ่งตัวนำ $Ge(Li)$

รูปที่ 3.6 แผนผังแสดงการเชื่อมต่อเครื่องมือในการวัดรังสี

แบบ 6240 B, และของ Canberra แบบ 8100 ขนาด 1024 ของ

5) Teletype ASR 33

6) X-Y Plotter ของ Hewlett Packard

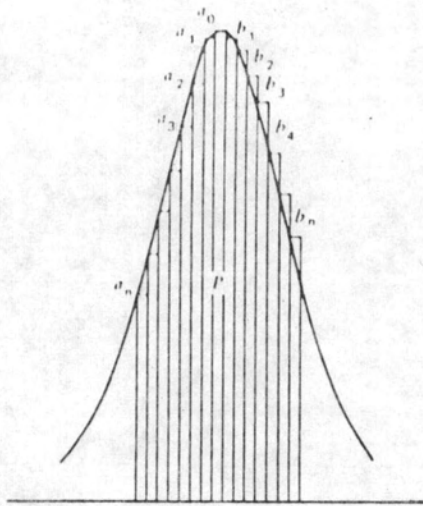
ได้ทำการจัดเครื่องมือตามรูปที่ 3.6 และจัดปรับอุปกรณ์ต่าง ๆ ดังนี้

High voltage Power Supply	2500	โวลต์
Amplifier	Fine gain	.7
	Coarse gain	100
MCA	conversion gain	1024
Upper level discriminator	10.0	โวลต์
Lower level discriminator	.4	โวลต์

3.3.5.2 การคำนวณค่าความแรงรังสี

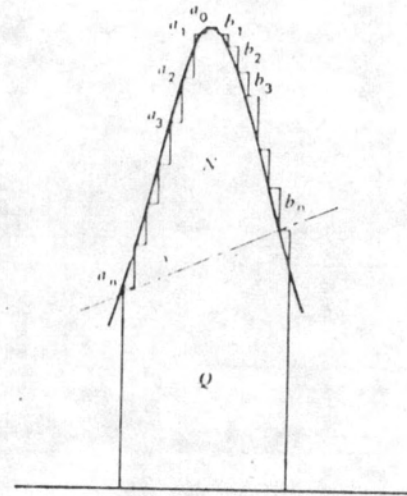
การคำนวณความแรงรังสีแกมมา นิยมใช้การคำนวณพื้นที่ใต้พีค (peak) จากสเปกตรัมของรังสีแกมมาที่ปรากฏ โดยคิดคำนวณพื้นที่ฐาน (base area) แล้วหักออกจากพื้นที่ทั้งหมดของพีค ตามวิธีการของโคเวลล์ (covell's formular of total peak area)⁽¹⁶⁾ ดังรูปที่ 3.7, และรูปที่ 3.8

- ให้ a_0 = ความแรงรังสีสูงสุดของพีค
- $a_1, a_2, \dots, a_n$ = ความแรงรังสีในพีคทางด้านซ้ายของ a_0
- $b_1, b_2, \dots, b_n$ = ความแรงรังสีในพีคทางด้านขวาของ a_0
- ให้ P = ความแรงรังสีทั้งหมด
- Q = ความแรงรังสีของพื้นที่ฐาน
- N = ความแรงรังสีสุทธิภายใต้พีคนั้น
- จะได้ว่า $N = P - Q$

รูปที่ 3.7 ความแรงรังสีแสดงด้วยกราฟ

รูปแท่ง (bar graph)

รูปที่ 3.8 พื้นที่ลู่ทอ N ภายใต้พิก

$$\text{แทน } P = a_0 + \sum_{i=1}^n a_i + \sum_{i=1}^n b_i$$

$$Q = (2n+1) \frac{(a_n + b_n)}{2}$$

$$= (n+\frac{1}{2})(a_n + b_n)$$

แทนค่า P และ Q จะได้

$$N = a_0 + \sum_{i=1}^n a_i + \sum_{i=1}^n b_i - (n+\frac{1}{2})(a_n + b_n) \quad (3.1)$$

3.3.5.3 การคำนวณปริมาณไนโตรเจนในสารตัวอย่าง

จาก 3.3.4 ได้นำเอาแบลนค์, ข้าวตัวอย่าง, และสารมาตรฐาน NH_4NO_3 เข้าวัดปริมาณรังสี และคำนวณปริมาณความแรงรังสีภายใต้ที่ก จากสเปกตรัมของรังสีแกมมาพลังงาน 0.511 MeV ที่ได้จากไนโตรเจน-13 ของแบลนค์, สารตัวอย่าง, และสารมาตรฐาน ตามสมการ 3.1 แต่เนื่องจากไนโตรเจน-13 มีครึ่งชีวิตเพียง 9.96 นาที และเราทำการวัดโดยใช้เวลาวัด 10 นาที เท่ากันทุกตัวอย่างแบบต่อเนื่อง โดยวัดแบลนค์, ข้าวตัวอย่าง และ NH_4NO_3 ตามลำดับ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องนำค่าของพื้นที่ใต้พีคที่คำนวณได้มาแก้การสลายตัวของไนโตรเจน-13 เพื่อหาค่าความแรงรังสีที่เวลาเดียวกันของทุกตัวอย่าง ด้วยสมการข้างล่างนี้⁽¹⁷⁾

$$N_0 = \frac{N_t}{(e^{-\lambda t_1} - e^{-\lambda t_2})} \quad (3.2)$$

เมื่อ N_t = ความแรงรังสีที่คำนวณได้จากพื้นที่ใต้พีคของรังสีแกมมาพลังงาน 0.511 MeV ระหว่างเวลาวัด t_1 ถึง t_2

N_0 = ความแรงรังสี ณ เวลาเริ่มต้น $t = 0$

t_1 = เวลาที่เริ่มทำการวัด นับจากเวลา $t = 0$

t_2 = เวลาที่สิ้นสุดการวัดนับจากเวลา $t = 0$

จากนั้น คำนวณปริมาณของไนโตรเจน ในสารตัวอย่างได้จากสมการ (2.11) คือ

$$\frac{\text{ปริมาณไนโตรเจนในสารตัวอย่าง}}{\text{ปริมาณไนโตรเจนในสารมาตรฐาน}} = \frac{\text{ความแรงรังสีของไนโตรเจน-13 ในสารตัวอย่าง}}{\text{ความแรงรังสีของไนโตรเจน-13 ในสารมาตรฐาน}}$$

ปริมาณของไนโตรเจนในสารตัวอย่าง จากการคำนวณตามสมการข้างบน เป็นปริมาณของไนโตรเจนในสารตัวอย่างซึ่งหนักประมาณ 1 กรัม เมื่อนำมาคิดเทียบกับน้ำหนักของสารตัวอย่าง 100 กรัม ค่าที่ได้จะเป็นปริมาณของไนโตรเจนในหน่วยของเปอร์เซ็นต์